

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

లక్ష్మణస్యోజస్వివచనం తేన దైవస్య ఖండనం పురుషార్థస్య మండనం చ
తస్య శ్రీరామాభిషేకవిరోధిభిః సహ యోధుముద్యమశ్చ

ఇతి బ్రువతి రామే తు లక్ష్మణోఽవాక్కిరా ఇవ ।
ధ్యాత్వా మధ్యం జగామాశు సహసా దైన్యహర్షయోః ॥ 2.23.1 ॥

తదా తు బద్ధ్వా భ్రుకుటీం భ్రువోర్మధ్యే నరర్షభః ।
నిశశ్వాస మహాసర్వో బిలస్థ ఇవ రోషితః ॥ 2.23.2 ॥

తస్య దుష్ప్రతివీక్ష్యం తద్ భ్రుకుటీసహితం తదా ।
బభౌ క్రుద్ధస్య సింహస్య ముఖస్య సదృశం ముఖం ॥ 2.23.3 ॥

అగ్రహస్తం విధున్వంస్తు హస్తీ హస్తమివాత్మనః ।
తిర్యగూర్ధ్వం శరీరే చ పాతయిత్వా శిరోధరాం ॥ 2.23.4 ॥

అగ్రాక్షా వీక్షమాణస్తు తిర్యగ్భ్రాతరమబ్రవీత్ ।
అస్థానే సంభ్రమో యస్య జాతో వై సుమహానయం ॥ 2.23.5 ॥

ధర్మదోషప్రసంగేన లోకస్యానతిశంకయా ।
కథం హ్యేతదసంభ్రాంతస్త్వద్విధో వక్తుమర్హతి ॥ 2.23.6 ॥

యథా హ్యేవమశౌండీరం శౌండీరః క్షత్రియర్షభః ।
కిం నామ కృపణం దైవమశక్తమభిశంససి ॥ 2.23.7 ॥

పాపయోస్తే కథం నామ తయోః శంకా న విద్యతే |
సంతి ధర్మోపధాసక్తా ధర్మాత్మన్ కిం న బుధ్యసే || 2.23.8 ||

తయోః సుచరితం స్వార్థం శార్థ్యాత్ పరిజిహీర్షతోః |
యది నైవం వ్యవసితం స్యాద్ధి ప్రాగేవ రాఘవ |
తయోః ప్రాగేవ దత్తశ్చ స్యాద్ వరఃప్రకృతశ్చ సః || 2.23.9 ||

లోకవిద్విష్టమారబ్ధం త్వదన్యస్యాభిషేచనం |
నోత్సహే సహితుం వీర తత్ర మే క్షంతుమర్హసి || 2.23.10 ||

యేనైవమాగతా ద్వైధం తవ బుద్ధిర్మహామతే |
సోఽపి ధర్మో మమ ద్వేష్యో యత్ప్రసంగాద్ విముహ్యసి || 2.23.11 ||

కథం త్వం కర్మణా శక్తః కైకేయీవశవర్తినః |
కరిష్యసి పితుర్వాక్యమధర్మిష్ఠం విగర్హితం || 2.23.12 ||

యదయం కిల్బిషాద్ భేదః కృతోఽప్యేవం న గృహ్యతే |
జాయతే తత్ర మే దుఃఖం ధర్మసంగశ్చ గర్హితః || 2.23.13 ||

తవాయం ధర్మసంయోగో లోకస్యాస్య విగర్హితః |
మనసాపి కథం కామం కుర్యాత్ త్వాం కామవృత్తయోః |
తయోస్తృహితయోర్నిత్యం శత్రోః పిత్రభిధానయోః || 2.23.14 ||

యద్యపి ప్రతిపత్తిస్తే దైవీ చాపి తయోర్మతం |
తథాప్యపేక్షణీయం తే న మే తదపి రోచతే || 2.23.15 ||

విక్లవో వీర్యహీనో యః స దైవమనువర్తతే |
వీరాః సంభావితాత్మానో న దైవం పర్యుపాసతే || 2.23.16 ||

దైవం పురుషకారేణ యః సమర్థః ప్రబాధితుం |
న దైవేన విపన్నార్థః పురుషః సోఽవసీదతి || 2.23.17 ||

ద్రక్ష్యంతి త్వద్య దైవస్య పౌరుషం పురుషస్య చ |
దైవమానుషయోరద్య వ్యక్తా వ్యక్తిర్భవిష్యతి || 2.23.18 ||

అద్య మే పౌరుషహతం దైవం ద్రక్ష్యంతి వై జనాః |
యైర్దైవాదాహతం తేఽద్య దృష్టం రాజ్యాభిషేచనం || 2.23.19 ||

అత్యంకుశమివోద్ధామం గజం మదజలోద్ధతం |
ప్రథావితమహం దైవం పౌరుషేణ నివర్తయే || 2.23.20 ||

లోకపాలాః సమస్తాస్తే నాద్య రామాభిషేచనం |
న చ కృత్స్నాస్తయో లోకా విహన్యుః కిం పునః పితా || 2.23.21 ||

యైర్వివాసస్తవారణ్యే మిథో రాజన్ సమర్థితః |
అరణ్యే తే వివత్స్యంతి చతుర్దశ సమాస్తథా || 2.23.22 ||

అహం తదాశాం ధక్ష్వామి పితుస్తస్యాశ్చ యా తవ |
అభిషేకవిఘాతేన పుత్రరాజ్యాయ వర్తతే || 2.23.23 ||

మద్భలేన విరుద్ధాయ న స్యాద్ దైవబలం తథా |
ప్రభవిష్యతి దుఃఖాయ యథోగ్రం పౌరుషం మమ || 2.23.24 ||

ఊర్ధ్వం వర్షసహస్రాంతే ప్రజాపాల్యమనంతరం |
ఆర్యపుత్రాః కరిష్యంతి వనవాసం గతే త్వయి || 2.23.25 ||

పూర్వరాజర్షివృత్త్యా హి వనవాసోఽభిధీయతే |
ప్రజా నిక్షిప్య పుత్రేషు పుత్రవత్ పరిపాలనే || 2.23.26 ||

స చేద్ రాజన్యనేకాగ్రే రాజ్యవిభ్రమశంకయా |
నైవమిచ్ఛసి ధర్మాత్మన్ రాజ్యం రామ త్వమాత్మని || 2.23.27 ||

ప్రతిజానే చ తే వీర మా భూవం వీరలోకభాక్ |
రాజ్యం చ తవ రక్షేయమహం వేలేవ సాగరం || 2.23.28 ||

మంగలైరభిషించస్వ తత్ర త్వం వ్యాప్యతో భవ |
అహమేకో మహీపాలానలం వారయితుం బలాత్ || 2.23.29 ||

న శోభార్థావిమౌ బాహూ న ధనుర్భూషణాయ మే |
నాసిరాబంధనార్థాయ న శరాః స్తంభహేతవః || 2.23.30 ||

అమిత్రమథనార్థాయ సర్వమేతచ్ఛతుష్టయం |
న చాహం కామయేఽత్యర్థం యః స్యాచ్ఛత్రుర్మతో మమ || 2.23.31 ||

అసినా తీక్ష్ణధారేణ విద్యుచ్ఛలితవర్చసా |
ప్రగృహీతేన వై శత్రుం వజ్రీణం వా న కల్పయే || 2.23.32 ||

ఖడ్గనిష్పేషనిష్పిష్టైర్గహనా దుశ్చరా చ మే |
హస్త్యశ్వరథిహస్తోరుశిరోభిర్భవితా మహీ || 2.23.33 ||

ఖడ్గధారాహతా మేఽద్య దీప్యమానా ఇవాగ్నయః |
పతిష్యంతి ద్విషో భూమౌ మేషూ ఇవ సవిద్యుతః || 2.23.34 ||

బద్ధగోధాంగులిత్రాణే ప్రగృహీతశరాసనే |
కథం పురుషమానీ స్యాత్ పురుషాణాం మయి స్థితే || 2.23.35 ||

బహుభిశ్చైకమత్యస్యన్నేకేన చ బహూంజనాన్ |
వినియోక్త్యామ్యహం బాణాన్పువాజిగజమర్మసు || 2.23.36 ||

అద్య మేఽస్తప్రభావస్య ప్రభావః ప్రభవిష్యతి |
రాజ్ఞశ్చాప్రభుతాం కర్తుం ప్రభుత్వం చ తవ ప్రభో || 2.23.37 ||

అద్య చందనసారస్య కేయూరామోక్షణస్య చ |
వసూనాం చ విమోక్షస్య సుహృదాం పాలనస్య చ || 2.23.38 ||

అనురూపావిమౌ బాహూ రామ కర్మ కరిష్యతః |
అభిషేచనవిఘ్నస్య కర్తృణాం తే నివారణే || 2.23.39 ||

బ్రవీహి కోఽద్యైవ మయా వియుజ్యతాం
తవాసుహృత్ ప్రాణయశఃసుహృజ్జనైః |
యథా తవేయం వసుధా వశా భవేత్
తద్దైవ మాం శాధి తవాస్మి కింకరః || 2.23.40 ||

విమృజ్య బాష్పం పరిసాంత్య చాసకృత్
స లక్ష్మణం రాఘవవంశవర్ధనః |
ఉవాచ పిత్రోర్వచనే వ్యవస్థితం
నిబోధ మామేష హి సౌమ్య సత్పథః || 2.23.41 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రయోవింశః సర్గః ||